

Наталія Остапенко

доктор технічних наук, професор,
завідувач кафедри ергономіки і дизайну
Київського національного університету
технологій та дизайну

Natalia Ostapenko

doctor of technical sciences, professor,
Head of Ergonomics and Design Department,
Kyiv National University
of technology and design

cesel@ukr.net orcid.org/0000-0002-3836-7073

Марина Колосніченко

доктор технічних наук, професор,
декан факультету дизайну
Київського національного університету
технологій та дизайну

Maryna Kolosnichenko

doctor of technical sciences, professor,
Dean of the Faculty of Design,
Kyiv National University
of technology and design

mv.kolosnichenko@gmail.com orcid.org/0000-0003-0020-3214

Ольга Михайлюк

старший викладач кафедри рисунка та живопису
Київського національного університету
технологій та дизайну

Olga Mykhailiuk

Senior Lecturer, Department of Drawing and Painting,
Kyiv National University
of technology and design

mykhailiuk.oy@gmail.com orcid.org/0000-0001-8854-9150

**ТЕКСТИЛЬНІ ФАКТУРНІ РІШЕННЯ ЯК ЗАСІБ
ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ ВИРАЗНОСТІ ОБ'ЄКТІВ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВА**

**TEXTILE TEXTURE SOLUTIONS AS A MEANS
OF ARTISTIC AND AESTHETIC EXPRESSION OF DESIGN AND ART OBJECTS**

Анотація. Узагальнено та систематизовано існуючі різновиди текстильних фактурних рішень у різноманітних сферах призначення, охарактеризовано типи та описано їх художні особливості. Розкрито сучасні аспекти застосування художньо-виразних текстильних композицій у контексті оздоблення та проектування творів дизайну і мистецтва. Наголошено на подальшому розвитку різних напрямів створення високохудожніх текстильних фактурних рішень в контексті самостійно існуючих дизайн-об'єктів та витворів мистецтва.

Ключові слова: текстильні матеріали, декоративна трансформація поверхні, оздоблення, художньо-естетичні характеристики.

Вступ. Створення текстильних виробів неможливе без врахування структури текстильного матеріалу та його зовнішнього прояву — фактурного рішення. Візуальні й тактильні властивості поверхні матеріалу надають необмежені можливості при розробці текстильних об'єктів одягу, інтер'єру, взуття та аксесуарів і дозволяють значно урізноманітнити асортимент виробів, не змінюючи при цьому форму і конструкцію. Зважаючи на те, що асортимент фактурних текстильних рішень постійно оновлюється, а декоративна трансформація поверхні матеріалів є одним з прогресивних методів оздоблення, доцільними є розвиток креативного застосування та комбінування матеріалів з різними характеристиками у текстильних об'єктах дизайну та мистецтва.

Текстильне мистецтво та художній текстиль

досліджувались у контексті проблем професійного декоративного мистецтва ХХ ст. такими українськими науковцями, як Ю. Бірюльов, Н. Велігоцька, О. Голубець, Л. Жоголь, А. Жук, Т. Кара-Васильєва, З. Чегусова, Г. Кусько, С. Лупій, О. Нога, Г. Островський, Ф. Петрякова, Т. Печенюк, О. Пошивайло, Т. Придатко, В. Рожанківський, О. Сом-Сердюкова, Б. Тимків, З. Тканко, О. Федорук, З. Чегусова, Р. Шмагало, З. Шульга, О. Ямборко, Р. Яців.

Регіональному вектору дослідження українського одягу присвячено наукові публікації О. Косміної; психологічний вплив поверхонь на людину досліджував Р. Арнхейм; взаємозв'язок форми, матеріалу та кольоро-фактурних рішень розкрито у роботах теоретика дизайну І. Ітена; детальний опис фізичних та механічних властивостей матеріалів, що впливають на художнє сприйняття різ-

номанітних об'єктів дизайну містять праці Ю. Лахтина М. та В. Леонтьєва.

У дослідженнях І. Яковець розглянуто особливості кольорово-фактурного сприйняття виробів з текстилю, взаємозв'язок рисунка, фактури і колірної рішення при його проектуванні для тканини; виділені проектні підходи для посилення художньої виразності фактури тканини.

Автор А. Шнайдер в своїй праці зазначає, що сьогодні художній текстиль — це напрям сучасного мистецтва та дизайну, розділяючи його на текстильне прикладне мистецтво, дизайн текстилю, текстильний арт-дизайн.

Узагальнення творчого доробку дизайнерських осередків, центрів моди, а також окремих майстрів з художнього текстилю створює теоретичне підґрунтя, слугує інформаційною базою розробки текстильних фактурних рішень, сприяє розширенню асортименту текстильних виробів та задоволенню потреб споживачів. Візуальну групу джерельної бази дослідження склали зразки текстилю, створені на основі різноманітних фактурних прийомів, представлені у творчості сучасних дизайнерів одягу, взуття і аксесуарів, а також зразки інтер'єрного текстилю, представлені у фешн-виданнях, інтернет-ресурсах, виставкових експозиціях.

Методи дослідження. Використано комплекс загальнонаукових підходів: візуально-аналітичний, інформаційно-дослідницький, методи системного і порівняльного аналізу. Методи образно-стилістичного і формального аналізу зразків текстильних виробів застосовані у розгляді різновидів текстильних фактур за властивостями поверхонь тощо. Проектно-графічний, образно-стилістичний, образно-асоціативний методи застосовано при визначенні та обґрунтуванні чинників створення художньо-виразних фактурних рішень з метою розширення їх асортименту у текстильному дизайні. Теоретичною і методологічною основою дослідження стали теорія композиції, теорія дизайну, історія текстилю, історія розвитку костюма.

Постановка проблеми. На тлі загального висвітлення ролі художньої мови текстилю та мистецтва виникає потреба в дослідженнях, що характеризують особливості їх фактурних рішень.

Аналіз загальнотеоретичних досліджень сучасного стану текстильних фактурних рішень, присвячених вивченню їх окремих характеристик та проблем художнього текстилю, дозволяє зазначити розпорошеність у різних джерелах, несистемність досліджень за цією тематикою. Поверхнево розглянуті питання, пов'язані з художньою виразністю фактурного рішення авторського ручного виготовлення, техніками декорування та різноманітними текстильними технологіями. У зв'язку з цим важливим є виявлення естетичних особливостей художнього текстилю, узагальнення та систематизація його існуючих різновидів з метою розширення асортименту художньо-виразних текстильних фактурних рішень.

Викладення основного матеріалу. Асортимент сучасних об'єктів з текстилю постійно оновлюється. Декоративна трансформація поверхні матеріалів є одним з прогресивних методів оздоб-

лення. Забезпечення цілісності художньо-естетичного сприйняття об'єктів відбувається за рахунок гармонійного поєднання форми, матеріалів та кольору тощо. Слід зауважити, що фактура матеріалу, використаного при створенні різних типів художнього текстилю, впливає на формування художнього образу в цілому.

Сьогодні застосування текстильних фактурних рішень є поширеним серед творів мистецтва скульптури, архітектури, живопису, ленд-арту, дизайн-розробок одягу, взуття, аксесуарів, текстильних виробів тощо. Фактурні рішення є художнім виражальним засобом таких творів, розкриваючи їх зміст та безпосередньо виявляючи особистий творчий почерк того чи іншого майстра. Активно розвиваються різні напрями створення високохудожніх текстильних фактурних рішень в контексті самостійно існуючих дизайн-об'єктів та витворів мистецтва. Різноманітними є і сфери призначення таких виробів. Наприклад, одяг, аксесуари, предмети інтер'єру тощо з текстильними фактурними рішеннями використовують у побуті, у той час, як прикраси та твори мистецтва мають, як правило, виключно декоративне та стиліутворююче значення. За рівнем художньої цінності вирізняють авторські, промислові та вироби народних промыслів.

Естетичні характеристики різноманітних текстильних об'єктів визначаються досконалістю композиційного і кольоро-фактурного рішення, гармонією, відповідністю частин і цілого, пластичною виразністю форми та її тектонікою, стилістичним зв'язком з предметним світом, новизною моделі і конструкції тощо.

Текстильні фактурні рішення можуть бути площинними та об'ємними, простими (одношаровими), складними (багатошаровими, рухомими) та комбінованими. Фактурне рішення у текстилі може заповнювати весь виріб або бути його елементом та центром композиції.

За способом площинно-просторової організації об'єкти з текстильними фактурними рішеннями поділяють на дво- та тривимірні. Двовимірні фактурні рішення найчастіше отримують за допомогою технік обкручування, ткацтва скрученими смужками тканини, колажу, асамбляжу, проклеювання, термохімічної обробки, плетіння гачком, в'язання, макраме, звальювання, вишивки та комбінованих технік. Прикладами створення фактурних рішень за рахунок використання зазначених технік є твори мистецтва, зокрема, текстильний живопис. У роботах портретного жанру часто зустрічається застосування різновидів вишивки, плетіння нитками, квілтінгу тощо. Створення тривимірної форми передбачає її сприйняття у різних ракурсах. Слід зазначити, що серед виконаних у тривимірному просторовому рішенні текстильних творів розрізняють об'єкти, об'єкти-мобілі (що відрізняються від звичайного об'єкта здатністю переміщатися у просторі як цілком, так і окремими частинами), інсталяцію та енвіронмент (концепція енвіронмент полягає в залученні глядача до арт-простору та злитті навколишнього середовища з художнім об'єктом) [1].

Текстильні об'єкти можуть належати до фронтальної та об'ємно-просторової видів композиції.

Фронтальними вважають усі «площинні» композиції, та такі, що мають рельєф, а саме твори різноманітних жанрів живопису й графіки, виконані в традиційних текстильних техніках. Об'єкти, які виходять за межі площини, тобто мають рельєф, також є фронтальними, оскільки не вимагають огляду збоку. Таким композиціям властиві поєднання технік плоского оздоблення, серед яких поширеними є вишивка, аплікація, друк, мармурування, штучне зістарювання, витравлювання, виварювання, фарбування тощо. До об'ємних композицій можна віднести текстильні об'єкти, що мають три виміри (довжину, ширину і висоту), а саме скульптура, дрібна пластика, малі архітектурні форми, твори декоративно-прикладного характеру, утилітарні об'єкти тощо.

Об'ємні фактурні рішення отримують шляхом застосування плісування, гофрування, перфорації, крешірування, оригамі, буфів, інкрустації, об'ємних декоративних елементів та фурнітури.

Дизайнерська діяльність має біфункціональний характер, так як її метою є створення об'єктів, що поєднують утилітарно-технічні та художньо-естетичні якості, вимоги виробництва і споживача. Це об'єднує дизайн з архітектурною творчістю, мистецтвом живопису, скульптури, ленд-артом тощо. Споживання творів текстильного дизайну може мати як масовий, так і індивідуальний характер.

Звертаючись до історії розвитку креативних текстильних фактурних рішень, можна навести приклад німецької школи Баухаузу, в якій велике значення надавалося вправам з матеріалами та текстурами. Майбутні художники з текстилю знаходили в різних сортах пряжі, способах переплетення та технології обробки тканин широке поле для експериментів [2]. Теоретик мистецтва і педагог І. Іттен, працюючи в Баухаузі, створив програму ознайомлення з текстурами та їх контрастами для всіх, хто був пов'язаний з текстилем. Подібні один до одного предмети починали набувати свій індивідуальний текстурний характер, зазначав І. Іттен у своїй праці «Мистецтво форми» [3].

Слід зазначити, що до творчих маніпуляцій з текстилем час від часу зверталися і відомі художники. Поле їх діяльності не завжди обмежувалося виключно простором полотна, іноді найбільш виразні творчі рішення створюються у текстилі, дизайн якого за художньою цінністю не поступається творам живопису.

Декоративний напрям у текстильних фактурних рішеннях розвивав відомий в мистецтві арнуво художник Густав Клімт. Емілія Флеге була керівником модного будинку, а Клімт розробляв для нього ескізи тканин та моделі суконь, які можна побачити у жіночих портретах віденського художника. Візерунки суконь точно повторювали орнаменти його творів живопису. Рослинні мотиви модерну у поєднанні з геометричними формами та позолотою дозволяли створювати безліч різноманітних фактурних рішень. Сьогодні орнаменти Густава Клімта залишаються одними з найбільш розповсюджених джерел натхнення для дизайнерів. Мотиви його полотен використовували у своїх колекціях Джона Гальяно та бренду Aquilano Rimondi [4].

До традиційних тваринних і рослинних моти-

вів у фактурних рішеннях текстилю звертався один із видатних художників Леон Бакст. Крім ескізів костюмів із застосуванням техніки акварелі у 1920-і роки він розробляв орнаменти для тканин. У візерунках Бакст використовує і екзотичні мотиви. Незважаючи на велику кількість зооморфних мотивів на тканинах, всі орнаменти закомпоновано в геометрично правильні форми [5].

Після Першої світової війни до сфери дизайну звертається французька художниця Соня Делоне. Гармонія яскравих кольорів, форми кола, притаманна її картинам, з'явилася і на тканинах. Членовані геометричні форми, що або різко контрастують, або схожі між собою за відтінками, використовує для прозорих і більш щільних матеріалів. Мотиви зигзагів, накладених один на одне прямокутних та циліндричних форм, відображають стилістику художниці та тенденції моди того часу. Також художниця використовує свої орнаменти для створення килимів, взуття, головних уборів. В 1939 році її оптичну сукню публікують на обкладинці Vogue [5].

До роботи з текстильними фактурами у 1950-х звертається Пабло Пікассо. Слід зазначити, що мотиви орнаментів безпосередньо пов'язані з його творами цього періоду. Повернення до примітивізму у манері роботи Пікассо дозволяє йому створити експресивні тканини з живими архаїчними зображеннями. Чорно-біла тканина з малюнком фавна Musical Fawn, яка була створена в 1963 році, відображає мотиви наскального живопису. Пабло Пікассо часто використовує у своїх орнаментах рукописний текст або сюжети з биками, найчастіше виконані у чорно-білій або теплій кольоровій гамі. Текстильні рішення митця, як і інші його твори, сповнені відчуттям свободи, мають великий попит у юних поціновувачів і часто використовуються у колекціях демократичних фірм [6].

Розробками в області орнаментованих текстильних фактур відомий представник сюрреалізму Сальвадор Далі. У 1930-х роках, працюючи з Ельзою Скіапареллі, він використовував у якості візерунків теми своїх картин цього періоду. Візерунки Далі є далекими від розмірених геометричних орнаментів, які зазвичай використовують у тканинах. Замість квітів і ліній художник зображає телефонні трубки та сльози. Разом зі Скіапареллі Далі розробляє оптичний принт для «сукні-сльози», орнамент якої проявляється лише під певним кутом освітлення та у визначеному ракурсі [7].

Широко відомими також є текстильні експерименти авангардних художників. В 1922 році починає працювати Перша фабрика з виробництва бавовняних тканин. При ткацтві ситцю, байки, вуалі тощо керівництво зіткнулось з проблемою дизайну, що розроблявся за ескізами західних журналів. Керівництво фабрики запросило художників до співпраці, на яке відгукнулись Любов Попова, Варвара Степанова та Олександр Родченко. У 1924 році Степанова і Попова розпочали роботу. Майже за рік було створено декілька сотень орнаментів у конструктивістському стилі, в основі яких лежали прості геометричні фігури, контрастні кольори, ритмічна структура [8].

На думку Н.Н. Цветкової [9] у сучасному мистецтві текстилю сформувалися дві основні тенден-

ції розвитку, які можна умовно розділити на «декоративну» і «концептуальну». Дизайнери можуть працювати як у напрямку декорування матеріалів, проектування нових орнаментальних елементів, так і в напрямку розробки тих чи інших властивостей тканини — структури поверхні, пластичних властивостей текстилю тощо. Таким чином, створюється новий продукт, який є джерелом натхнення для митців та дизайнерів і визначає тенденції сучасної моди.

Декоративний напрям розвитку текстилю проявляється сьогодні, перш за все, у використанні довільної комбінації елементів різних історичних стилів у сучасному мистецтві. Технологічно такий напрям широко представлений у вишивці і принтах. Наприклад, вишивки будинку Lesage є комбінацією матеріалів і технік, але, разом з тим, це робота з площиною тканини. Поверхня текстильного матеріалу може бути заповнена орнаментальними елементами, намистинами, пайетками, різними нитками і при цьому поверхня не виходить за межі двомірної площини.

Серед дизайнерів з текстилю, які працюють з вишивкою, відомими є британський дизайнер Каролін Корбен. Її роботи з одного боку несуть інформативне послання, а з іншого сприймаються як вишитий орнаментальний елемент, що органічно входить в структуру тканини, не руйнуючи її. Тканини, спроектовані дизайнером для колекції Крістіана Лакруа, відрізняються показовістю і ясністю рисунка. Саме в його моделях можна побачити поєднання фактурних і орнаментальних текстильних поверхонь, доведене до декоративного піку, що межує з гротеском та театральним костюмом.

Вільне поєднання елементів різних художніх стилів і орнаментованих тканин в одній моделі представлено модельєрами Версаче, Вів'єн Вествуд, Зандра Роуз. Одним з проявів «декоративного» стилю можна вважати картини-сукні, створені Жан-Шарль де Кастельбажак, а також футболки Кетрін Хемнет з надрукованими на них гаслами. Еволюція текстильного мистецтва в декоративному напрямі відбувалась протягом багатьох століть. Подібне ставлення до тканин сформувало різноманітні стильові напрями текстильного орнаменту, завдяки яким сьогодні можна відрізнити тканину стилю бароко від модерну.

Фактурні рішення концептуального напрямку передбачають експерименти з текстильними волокнами, трансформації текстильної поверхні з двомірної площини в тривимірну, часткове руйнування структури тканини з метою створення додаткових ефектів. Науковець Н. Цветкова пропонує розділяти тривимірні просторові рішення текстильних творів на об'єкти, об'єкти-мобілі (такі, що здатні переміщатися у просторі як цілком, так і окремими частинами), інсталяцію, а також енвайронмент (концепція його полягає в залученні глядача до арт-простору та злитті навколишнього середовища з художнім об'єктом). Слід зазначити, що існує також костюмний енвайронмент.

В області створення тривимірного текстилю працює відомий японський дизайнер Джаніші Арай. Створена ним тканина «Флуктуація», яка знаходиться в колекції Музею Сучасного Мистецтва в Нью Йорку, має складчасту поверхню. Першим

підприємством в Японії з виготовлення тривимірного текстилю масового виробництва стала компанія «Inoue Pleats Company». В подальшому саме вона сприяла популяризації плісированих тканин у світі сучасної моди [10].

Є й інші дизайнери, що працюють з подібними тканинами. Наприклад, особливою увагою користуються тривимірні матеріали «Pleats Please» японського дизайнера Іссея Міяке із застосуванням складок. Таке ставлення до тканини має історичні передумови, як, наприклад, традиційна японська техніка вузликового фарбування шібурі, де в результаті оздоблення тканини, вона набуває не тільки кольору, а й об'єму.

Інноваційні методи проектування фактурних рішень складних просторових форм пропонує японський конструктор і дизайнер Шинго Сато. Він поєднує двовимірне площинне конструювання з тривимірним моделюванням на манекені. Дизайнер надає побудованим на площині формам тривимірності, використовує геометричні форми, застосовує різноманітні маніпуляції з фактурою та кольором матеріалу. Серед відомих його творів є різні вироби із застосуванням техніки оригамі.

Принципово нові можливості в галузі створення сучасних текстильних фактурних рішень відкрилися завдяки мікротехнологіям. Матеріали з мікрволокнами захищають несприятливих погодних умов тощо. До матеріалів такого типу можна віднести, наприклад, мембрану, горетекс, «розумний» текстиль тощо.

Отже, можна стверджувати, що сучасні тенденції розвитку концептуальних текстильних рішень спонукають дизайнерів трансформувати матеріали у різний спосіб та змінювати їх властивості тощо. Подібний напрям отримав розвиток головним чином в ХХ-ХХІ ст., хоча приклади створення тривимірних текстильних фактурних рішень можна зустріти, наприклад, в традиційному ткацтві індіанців, японському мистецтві вузликового фарбування тощо.

Також фактурні рішення лежать в основі творів скульптури, архітектури, живопису, ленд-арту тощо. Останнім часом вироби з фактурними рішеннями існують на перетині сфер текстильного мистецтва та дизайну.

Звертаючись до історії текстильного мистецтва, варто зауважити, що так само як і сам текстиль, воно має свої види та напрями. Окремо розглядається історія моди і костюмів, історія іграшок та статуеток, історія інтер'єру і виставкового дизайну, історія текстильних виробів і меблів, тканин тощо. Однак у всіх цих галузях, незважаючи на вузьку спеціалізацію і специфічну проблематику, є спільні риси, а саме проектний підхід, візуальна культура, функціональні, технологічні та художні проблеми. В історії тканини частіше звертаються до конкретних особистостей, оскільки проектна культура цієї галузі розвивається завдяки авторським творчим концепціям. Великий внесок у розвиток текстильного мистецтва зроблено відомими у світі скульпторами та живописцями. Широке використання сучасних матеріалів, технік декоративної трансформації поверхні матеріалу та технологій збагачує творчі можливості художників й дизайнерів, дозволяє створювати текстильні

Рис. 1. Приклади фактурних рішень текстильної скульптури: а — композиція з об'ємних елементів, автор: Кейт Лейбранд; б — валяння, автор: Атсуко Сааки; в — закладання різноманітних форм складок на тканині, автор: Ханне Фрііс; г — скручування стрічок зі шкіри, автор: Роуен Мерш; д — композиція з об'ємних елементів, автор: Сомер Роман; е — плетіння та валяння, автор: Ванесса Баррагао; ж — обкручування шнуром, автор: Джоел С. Аллен; з — автор Майк Де Батс; к — павільйон у Штутгарті, колективна робота; л — автор Тошико Хоріучи Макадам

об'єкти з високими художньо-естетичними характеристиками.

Художники використовують характерну для текстилю фактуру, м'якість, пружність та створюють у скульптурі яскраві портретні образи (Роза Верлуп (Голландія), Анна Ботуон, Ан-Валері Дюпон (Франція), Стефані Еренфрід (Німеччина)), абстрактні об'єкти (Рос Лавгроув (Англія), Ернесто Нето (Бразилія) або надихаються природою. Одні використовують для цього традиційні техніки ткацтва (Ванесса Бараджо (Португалія), Кааріна Хейкінхеймо (Фінляндія)), інші — незвичні прийоми (текстильні драпірування Сімони Фюльпен, Мелані Нітінг (Франція)). Завдяки текстилю з'являються нові різновиди скульптури: «стрінг арт» (Ленор Тоуні), Френд Сендбек (США), Чихару Шіота (Японія), «файбер арт» (Клер Цайслер, Шейла Хікс (США)). Текстильні об'єкти виходять на рівень скульптурно-архітектурних рішень та просторових інсталяцій. Показовими в цьому сенсі є масштабні роботи Ернесто Нето. Затребуваність текстилю в скульптурі полягає в особливостях самого матеріалу, а також його зв'язку з технічними та технологічними нововведеннями. Він швидко реагує на соціальний запит, перебуваючи на стику художньої творчості, наукових розробок, традицій та новацій. Всі ці

якості збагачують образ і створюють новий смисловий підтекст, що розширює специфіку традиційних жанрів мистецтва і втілюється у скульптурі (рис. 1, 2).

Масштабні дво- та тривимірні текстильні композиції на основі різноманітних декоративних технік створює художниця з Філадельфії Кейт Лейбранд. Викладаючи мистецтво у школі Пенсільванії, вона знаходить натхнення у художніх творах. Найбільш відомими є її твори, виконані у техніках в'язання гачком [11] (рис. 1, а).

Ягода Буїч працює як візуальна художниця у широкому творчому діапазоні, випробовує себе в різних прийомах та техніках створення текстилю. Вона заявляє особливе розуміння простору, і більшість її проєктів мають свій часовий вимір. Ягода розпочала творчий шлях у 1950-х роках і експериментувала з текстильними об'єктами з застосуванням техніки валяння (Додаток А, рис. А.85).

У тканих ескізах художниці Шейли Хікс використано нетрадиційні матеріали (частини журналів, нитки для зовнішнього оздоблення [12]).

Англійський мультимедійний скульптор Роуэн Мерш відомий своїми тривимірними скульптурами та крупномасштабними рельєфними об'єктами, що виготовлені з тканини, шкіри,

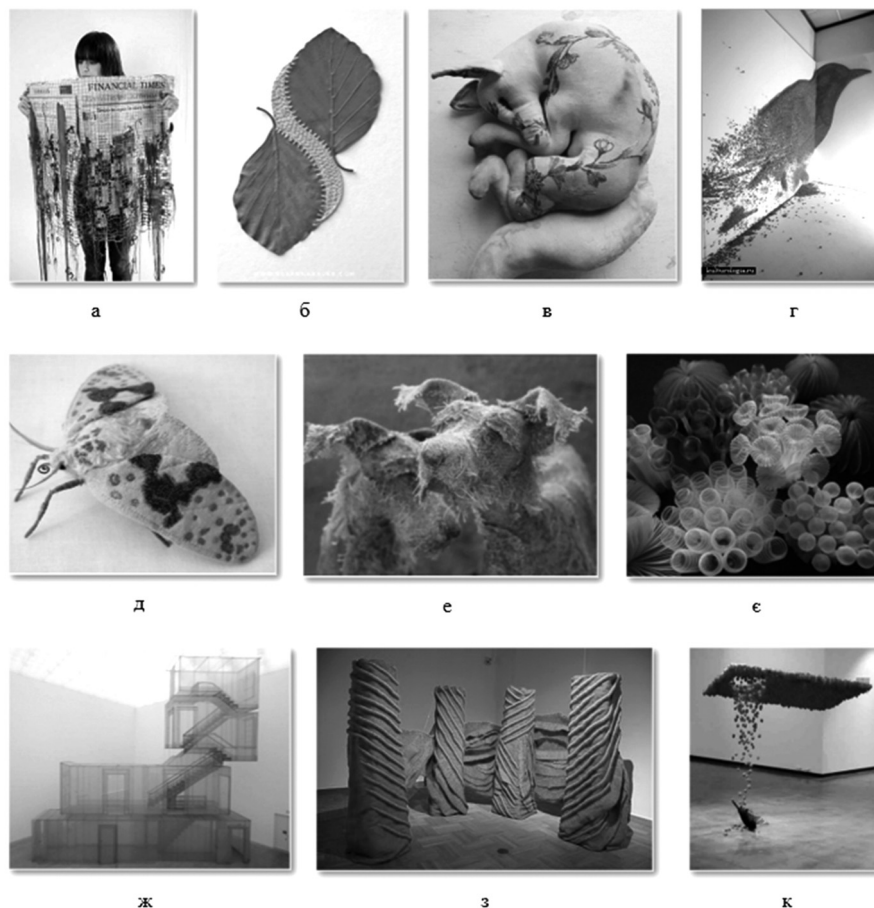

Рис. 2. Приклади фактурних рішень текстильної скульптури: а — автор Кірсті Вітлок; б — автор Сюзанна Бауер; в — автор Містер Фінч; г — композиція, сконструйована з використанням гудзиків, голок та ниток, автор Рен Вонг; д — автор Юмі Окіта; е — автор Хелен Томпсон; є — автор Маріко Кусумото; ж — автор До Хо Су; з — автор Ягода Буїч; к — підвісна інсталяція, автор Клер Морган

мушлі, нетрадиційних матеріалів. Музей Вікторії та Альберта придбав його твір «Скульптура з вінілу і компакт-дисків, частина 2» і «ДНК» для своєї постійної колекції. У 2016 році він отримав премію «Moët Hennessy Prize» за «Кращий сучасний дизайн» в PAD London [11].

Також відомими є скульптури художниці Нінни Бергер, створені з живих матеріалів, каміння, розбитого скла, гуми, шкіри, газет тощо. Вона створює текстильні поверхні з оптичними ефектами [12].

Твори Ольги Де Амарал є всесвітньо відомими. Її гобелени вкриті золотими або срібними листами. Мисткиня спеціалізується на текстильних фактурних рішеннях ручного способу виготовлення. Серед матеріалів гобеленів є тканин, фарби, гіпс, дорогі метали тощо. Вона стала одним з перших текстильних дизайнерів, які у 1960-х роках звернулися до тривимірного зображення абстрактного мистецтва. Архітектура, математика, пейзажі, соціально-культурні композиції переплітаються у її гобеленах, утворюючи єдиний сюжет. Її рішення використовувати нетрадиційні матеріали для виготовлення текстильних фактурних рішень набуло великого резонансу у світі мистецтва. Гобеленові роботи текстильної художниці виставлені в музеях

та галереях по всьому світу і повний спектр її картин представлено у колекціях понад сорока музеїв [13].

Сьогодні у мистецьких текстильних практиках набувають нових форм застосування різноманітні техніки декоративної трансформації поверхні матеріалу. Художниця-скульпторка із Великобританії Хелен Томсон створює скульптури, використовуючи дротяну основу та старі льняні ганчірки, мішковину та вінтажні тканини. Художниця вручну зшиває деталі різних матеріалів між собою. За словами майстрині, її скульптури передають унікальність, певну крихкість і характер тварин. Своєю творчістю Хелен звертає увагу до проблеми існування безпритульних тварин (рис. 2, е) [14].

Скульптурні комахи з текстилю ручного способу виготовлення, які створює художниця з Північної Кароліни Юмі Окіта, виглядають реалістично, але значно перевищують розміри своїх природних прототипів. Майстриня у своїх творах поєднує достовірність природного образу з фантастичними елементами. Для деталізації створюваних образів скульпторка використовує різні техніки декоративної трансформації поверхні матеріалу — вишивку, в'язання гачком, художній розпис тощо (рис. 2, д) [15].

Власник ювелірного бренду «Містер Фінч» відомий створеною ним колекцією текстильних ляльок, більшість з яких зроблено у жанрі так званої «горючої іграшки». В основі фактурного рішення текстильної ляльки лежить техніка штучного зістарювання тканини з використанням акварельної фарби. Плями що з'являються на поверхні, імітують бруд. Довгі стібки з використанням товстої нитки, дірки підкреслюють та посилюють ефект штучного зістарювання (рис. 2, в).

Протягом останнього століття текстиль, як вид творчої діяльності і художній жанр, отримав значний імпульс до розвитку. Сьогодні художники отримують фактурні рішення текстилю завдяки використанню різноманітних матеріалів, у тому числі і сучасних, цифрових технологій тощо. Актуальним для сучасного мистецтва є створення текстильних інсталяцій та перформансу, широко застосовують імерсивні прийоми у творчості, що базуються на емоційному досвіді, дослідженні сенсів, нових враженнях тощо. Поява і розвиток нових напрямів у сучасному мистецтві розширює діапазон засобів художньої виразності текстильних творів і перетворює ідею в мотивацію для творчого експерименту.

Фактурні рішення набувають нового значення у практиках сучасного текстильного мистецтва. Терезія Крначова — художниця текстилю зі Словацької. Для свого проекту під назвою «Хліб повсякденний» вона вишила шість скибок хліба, кожна з яких має різний візерунок, що символізує дні тижня. Сьомий шматок хліба залишився неоздобленим на честь дня відпочинку. Зазначена мистецька колекція була представлена на Міжнародній виставці текстильних мініатюр у 2014 році у Братиславі, Словацька [16].

Усі роботи дизайнера Данієля Клафа об'єднані технікою вишивки з використанням товстих ниток яскравих кольорів. Серед сюжетів творів Данієля Клафа екзотичні квіти, тварини, люди, птахи, емоції, фаст-фуд тощо. Для картин він використовує будь-який відповідний матеріал, зокрема ракетки для бадмінтону. Незважаючи на те, що люди і тварини вишиті великими стібками з яскравими крапками, текстильні картини виглядають реалістично.

Відома художниця текстилю Кірсті Вітлок, чії роботи виконані у комбінованих техніках з використанням ниток та газет, застосовуючи метод деконструкції. Вона використовує перероблені та утилізовані матеріали, щоб кинути виклик британській «культурі викидання», як засіб для роздумів про споживання та поточні події (рис. 2, а).

Роботи литовської художниці Северії містять вишивку по металу. У своїй творчості вона використовує фрагменти культури кітч. Для посилення художньої виразності текстилю мисткиня часто використовує мову символів. Вона базується на відображенні квітів, що символізують красу, а предмети побуту (кришки, відра, лійки, подрібнювачі тощо), у свою чергу, символізують матеріальні сторони життя.

Митець Джош Блеквелл створив колекцію перероблених пластикових сумок. Їх поверхню повністю вкривають різнобарвні візерунки, створені на основі використання техніки вишивки, де

щільні нитки поєднуються з бавовняним полотном. Сьогодні вони є причиною значних екологічних проблем у світі.

Сюзанна Бауер є прикладом митця, що працює у напрямі виготовлення текстильних фактурних рішень з листя і бавовняних ниток на основі використання техніки плетіння гачком. Її роботи зберігають баланс крихкості та міцності. Вони відображають індивідуальні історії і зв'язки та віддають данину красі природи. Специфічною особливістю її текстильних творів є застосування натурального листя без спеціальних покриттів та обробок (рис. 2, б).

Сьогодні текстильна скульптура з розмаїттям її фактурних рішень здатна виконувати різноманітні функції з організації середовища, а саме інтер'єру та екстер'єру, великих відкритих просторів, парків тощо, формувати їх образ, використовуючи широкі можливості сучасних та традиційних матеріалів, як природних, так і штучних та технологій їх оздоблення, обробки тощо.

Художниця Маріко Кусумото створює унікальні витвори мистецтва — текстильні скульптури. Композиції, що нагадують екзотичні квіти та мешканців підводного світу виконані з напівпрозорого поліестеру та нейлонового волокна яскравих кольорів. Роботи мисткині пронизані атмосферою легкості, грайливості, щастя. Метою даного проекту є створення об'єктів, які викликають у глядача відчуття подиву та захоплення (рис. 2, е).

Паризька художниця Карін Жоле є відомою завдяки фактурним рішенням текстильних об'єктів, конструкції яких відтворюють форми тіла людини. Текстильні матеріали вона асоціює з біологічною тканиною людини, серед яких кістки, волокна тощо. Композиції створюються зі старої постільної білизни та сорочок, вишитих хустин і живаних тканин, які Карін Жоле розрізає, складає фрагменти, а потім зшиває. У такий спосіб вона реконструює різні частини тіла (руки, ноги, голову), органи і кісткові структури. Крім анатомічних частин тіла, мисткиня створює символічні форми, саме кристали з перлів, квітів, тварин, фантастичних істот, алегорій, снів тощо. Джерелом натхнення для художниці стали давні традиції, примітивні вірування та обітничі. Вироби, створені Карін, на перший погляд, виглядають вирізаними з мармуру. Завдяки білому кольору та пластичним формам вони нагадують класичні скульптури [11].

Корейський художник та скульптор До Хо Су створює текстильні скульптури. Всі вони виконані в реальному масштабі з використанням створеного власноручно матеріалу художника. Напівпрозорі вироби розкривають внутрішню будову кожного предмета, відкриваючи технічну, напівархітектурну структуру їх конструкції. Художник відтворив повномасштабну копію своєї квартири-студії у Нью-Йорку з усіма елементами, деталями інтер'єру тощо, використовуючи напівпрозору тканину [11] (рис. 2, ж).

Японський скульптор Такахіро Івасакі створює складні конструкції, мініатюрні природні та урбаністичні ландшафти, ретельно складені з різних підручних засобів. В його творчості зустрічаються вежі, зібрані з ниток, висмикнутих із старих рушників і лінії електропередач з щетини зубної щітки.

У своїх скульптурах художник втілює великомасштабні об'єкти — лінії електропередач, атракціони та навіть цілі узбережжя [11].

Австралійська майстриня Мередіт Вулнаф створює унікальні текстильні вироби, які ззовні нагадують повітряні «скульптури» з ниток, частини яких вишиті машинним способом. Фактурні рішення її площинних текстильних творів нагадують мереживо. Головна відмінність робіт Мередіт Вулнаф — відсутність основи, завдяки чому вишивка нагадує мереживо. Дрібними шпильками Мередіт Вулнаф приколює отриманий виріб до аркуша паперу так, щоб «скульптура» розташовувалася на невеликій відстані. Цей метод дозволяє надати композиції глибину і обсяг, адже на папері утворюється гра світла та тіні [11].

Китайська художниця Рен Вонг створює інсталяції, які нагадують картини. Ці композиції сконструйовані з використанням унікальної техніки — гудзики відповідного розміру і кольору закріплюються на вертикальній поверхні, на голках з нитками, що розміщені на різних відстанях. Інсталяції є плоскорельєфними композиціями на різноманітні теми, як, наприклад, зображення птахів і квітучих дерев тощо (рис. 2, г).

Британська художниця Клер Морган створює підвісні інсталяції з використанням сухих рослин, зерна, комах, опудал тварин, свіжих фруктів тощо методом плетіння або нанизування на нитки. Такі матеріали давно освоюються й іншими художниками та дизайнерами. Слід зазначити, що авторська технологія створення таких композицій потребує точності в закріпленні тисяч деталей інсталяції на тонких нитках. В результаті виходять повітряні скульптури, які Клер Морган присвячує Землі і всьому живому [11] (рис. 2, к).

Анжеліка Ван дер Валк, працюючи з рослинними волокнами, комбінує їх з такими матеріалами, як папір та текстиль. Характерною особливістю її робіт є поєднання овочевого лушпиння та сизалю, використання залишків виробництва одягу, головних уборів, а саме капелюхів тощо [16].

На підставі дослідження міні-текстилю В. Уваров стверджує, що до текстильних мініатюр належать м'яка скульптура і асамбляж, міні-інсталяція та об'єкт-арт, міксед-медіа та поп-арт, гіперреалізм і концептуалізм [10]. Сучасні текстильні виставки мініатюри експонують об'єкти, що ілюструють усі ці напрями. Крім того, мистецтво текстильної мініатюри, що виникло в 1970-х рр., швидко знайшло самостійність і в даний час являє собою цікаве явище в області мистецтва волокна. В даний час текстильну мініатюру розглядають як самостійний художній напрям. Також В. Уваров запропонував класифікацію всіх існуючих об'єктів, де текстильні твори можна розділити на настінні, просторові, мініатюру.

У текстильних мініатюрах отримали своє втілення так звана м'яка скульптура, асамбляж, міні-інсталяція, поп-арт, гіперреалізм, концептуалізм тощо.

Література

1. Скринник-Миська Д. Текстиль текст(иль) контекст(иль). Збруч. URL: <https://zbruc.eu/node/59983>
2. Яковец І. А. Выразительные возможности фактуры в дизайне текстиля. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв. 2007. № 5. С. 184-190.
3. Иттен, И. Искусство формы. М.: Изд. Д. Арон, 2004. 136 с.

Аналіз проектних практик дизайнерських осередків, центрів моди, а також окремих майстрів з художнього текстилю доводить, що фактурне рішення є чинником впливу на художньо-образне сприйняття об'єктів. Існування та розвиток різних напрямів створення високохудожніх текстильних фактурних рішень дозволяє розглядати їх в контексті самостійно існуючих дизайн-об'єктів та витворів мистецтва.

Висновки. Систематизовано вироби з текстильними фактурними рішеннями за способом площинно-просторової організації, за напрямками розвитку тощо. Типізовано вироби з текстильними фактурними рішеннями за рівнем художньої цінності, серед яких вирізняють авторські, промислові та вироби народних промислів. Засвідчено, що фактурне рішення може виступати, як складова частина виробу в якості оздоблення, безпосередньо самим об'єктом дизайну, об'єктом-мобілем, інсталяцією, енвайронментом або їх частиною.

Наголошено на активному розвитку різних напрямів створення високохудожніх текстильних фактурних рішень в контексті самостійно існуючих дизайн-об'єктів та витворів мистецтва.

Окреслено актуальні тенденції створення художнього текстилю. Охарактеризовано декоративний та концептуальний напрями розвитку текстильних виробів. Висвітлено інформацію щодо напрямів у дизайні сучасних текстильних фактурних рішень, які розкривають окремі риси сучасних тенденцій. Проаналізовано вплив традиційного мистецтва текстилю на формування художньо-естетичних особливостей нових фактурних рішень текстильних об'єктів. Акцентовано увагу на декоративній трансформації поверхні матеріалів як одному з прогресивних методів оздоблення для забезпечення цілісності їх художньо-естетичного сприйняття за рахунок гармонійного поєднання форми, матеріалів та кольору.

Перелічено види дизайну та мистецтва, у яких застосовують текстиль з високими художньо-естетичними характеристиками, отриманими в результаті творчої трансформації його поверхні. Виявлено характерні особливості художнього текстилю у дизайнерському проектуванні одягу, аксесуарів, декоративних виробів, творів мистецтва архітектури, скульптури, живопису, ленд-арту тощо.

Зазначено, що мистецтво є джерелом нових творчих технологій і прийомів художньої виразності для текстильних дизайнерських практик. Акцентовано увагу на існуванні текстилю як виду проектно-художньої діяльності, що розвивається у взаємодії з науково-технічною, візуальною, художньою культурою та відображає вплив інновацій і винаходів в техніці, інженерній, художній творчості тощо. Зазначено, що текстиль є продуктом культури та фактором, який активно формує мистецтво.

4. Лейтес Л. Г. Методы художественного оформления тканей. М.; Л.: Искусство, 1947. 245 с.
5. Михайлов СМ. История дизайна: Учеб. для вузов. (2-е изд. исправл. и доп.) М.: Союз дизайнеров России, 2002. Т.1. 270 с.
6. Мир вещей. Современная энциклопедия. М.: Аванта+, 2005. 444 с.
7. Калинин Гейл, Ясбир Каур. Мода и текстиль : рождение новых тенденций /перевел Л. Т. О. Ежов /науч. ред. Т. В. Кулахметова. Минск: Гревцов Паблишер, 2009. 240 с.
8. Супрун Н.П., Колосніченко М.В., Орленко Л.В. Історія текстилю : Навч. посіб.; нац. ун-т технологій та дизайну. К., 2006. 116 с.
9. Уваров В. Д. Орнамент в costume: Учебное пособие. М., ГОУВПО МГТУ им. А. Н. Косыгина. 2010. 56 с.
10. Чернышев О.В. Формальная композиция. Творческий практикум по основам дизайна. Минск: Харвест, 1999. 312 с.
11. Історія текстилю та тканин. URL: <https://barbatextile.ua/uk/presscenter/barbatextile/interesnye-istoriivoznikoveniya-tkaney/>
12. Sheila Hicks's official website. URL: <http://www.sheilahicks.com/>
13. Smith-davidson. URL: <https://smith-davidson.com/artists/olga-de-amaral>
14. Ярмарка Мастеров. Собаки из ветoshi за автортвом Хелен Томсон. URL:<https://www.livemaster.ru/topic/3361088-article-sobaki-iz-vetoshi-ot-helenthompson>
15. Музей дизайна. Насекомые Юми Окиты. URL: <https://museum-design.ru/nasekomyie-iz-tekstilya-ot-yumi-okita/>
16. Elle decoration. URL: <https://www.elledcoration.ru/news/art/udivitelnye-skulptury-iz-tkani-mariko-kusumoto-takogo-vy-ne-vstrechali/>

References

1. Skry`nny`k-My`s`ka D. Teksty`l` tekst(y`l`) kontekst(y`l`). Zbruch. URL: <https://zbruc.eu/node/59983>
2. Yakovecz Y`. A. Vyrazy`tel`nyie vozmozhnomy` faktury v dy`zajne teksty`lya. Visny`k`Xarkivs`koyi derzhavnoyi akademiyyi dy`zajnu i my`stecztv. 2007. # 5. S. 184-190.
3. Y`tten, Y`. Y`skusstvo formy. M.: Y`zd. D. Aronov, 2004. 136 s.
4. Lejtes L. G. Metody khudozhestvennogo oformleny`ya tkanej.M.; L.: Y`skusstvo, 1947. 245 s.
5. My`xajlov SM. Y`story`ya dy`zajna: Ucheb. dlya vuzov. (2-e y`zd. y`spravl. y` dop.) M.: Soyuz dy`zajnerov Rossy`y`, 2002. T.1. 270 s.
6. My`r veshhej. Sovremennaya ency`klopedy`ya. M.: Avanta+, 2005. 444 s.
7. Kaly`n Gejl, Yasby`r Kaur. Moda y` teksty`l` : rozhdeny`e novykh tendency`j /perevel L. T. O. Ezhov /nauch. red. T. V. Kulaxmetova. My`nsk: Grevcov Pably`sher, 2009. 240 s.
8. Suprun N.P., Kolosnichenko M.V., Orlenko L.V. Istoriya teksty`lyu : Navch. posib.; nacz. un-t tehnologij ta dy`zajnu. K., 2006. 116 c.
9. Uvarov V. D. Ornament v kostyume: Uchebnoe posoby`e. M., GOUVPO MGTU y`m. A. N. Kosygy`na. 2010. 56 s.
10. Chernyshev O.V. Formal`naya kompozy`cy`ya. Tvorchesky`j prakty`kum po osnovam dy`zajna. My`nsk: Harvest, 1999. 312 s.
11. Istoriya tekty`lyu ta tkany`n. URL: <https://barbatextile.ua/uk/presscenter/barbatextile/interesnye-istoriivoznikoveniya-tkaney/>
12. Sheila Hicks's official website. URL: <http://www.sheilahicks.com/>
13. Smith-davidson. URL: <https://smith-davidson.com/artists/olga-de-amaral>
14. Yarmarka Masterov. Sobaky`y`z vetoshi` za avtortvom Xelen Tomson. URL:<https://www.livemaster.ru/topic/3361088-article-sobaki-iz-vetoshi-ot-helenthompson>
15. Muzej dy`zajna. Nasekomye Yummy`Okuy`ty. URL: <https://museum-design.ru/nasekomyie-iz-tekstilya-ot-yumi-okita/>
16. Elle decoration. URL: <https://www.elledcoration.ru/news/art/udivitelnye-skulptury-iz-tkani-mariko-kusumoto-takogo-vy-ne-vstrechali/>

Остапенко Н.В., Колосніченко М.В., Михайлюк О.Ю.

Обобщены и систематизированы существующие разновидности текстильных фактурных решений в различных сферах назначения, охарактеризованы типы и описаны их художественные особенности. Раскрыты современные аспекты применения художественно выразительных текстильных композиций в контексте отделки и проектирования произведений дизайна и искусства. Отмечено дальнейшее развитие различных направлений создания высокохудожественных текстильных фактурных решений в контексте самостоятельно существующих дизайн-объектов и произведений искусства.

Ключевые слова: текстильные материалы, декоративная трансформация поверхности, убранство, художественно-эстетические характеристики.

Ostapenko N.V., Kolosnichenko M.V., Mykhailiuk O. Yu.

The existing varieties of textile textural solutions in various fields of purpose are generalized and systematized, the types are characterized and their artistic features are described. Modern aspects of the application of artistic and expressive textile compositions in the context of decoration and design of works of design and art are revealed. Emphasis is placed on the further development of various areas of creation of highly artistic textile textural solutions in the context of independently existing design objects and works of art.

Keywords: textile materials, decorative surface transformation, finishing, artistic and aesthetic characteristics.